

Vždy je to hlavne kvôli oceneniu obsahovej bohatosti, provokuje ma však často aj ku komentovaniu, z môjho hľadiska, iste opatrnosti či rezervovanosti Salnerovho výkladu, špecifického „uvoľneného“ štýlu písania alebo doslova zahltenosti faktami a jeho podceňovaniu možnosti pustiť sa do širšej interpretácie dát a záverov. Prítomná kniha mi odhalila ďalšiu podobu Petera Salnera ako vedca, výskumníka i autora textov. Dokazuje jeho vedeckú zrelosť v tom, že sa pustil do štúdia pohrebu ako pre neho úplne novej témy. Výskumne sa jej zmocnil s metodickou dôslednosťou a k zhromaždeným faktom sa postavil so zodpovednosťou mladého ambiciózneho vedca úzkostlivo dbajúceho na formálne pravidlá analýzy a výkladu. Že je vynikajúcim etnológom, ukazuje Peter Salner však najmä tým, akou hĺbkou porozumenia disponuje k objektu

svojho výskumu, k ľuďom, ktorých spôsob života študuje. Hoci takmer každý odstavec analytických častí jeho knihy hovorí o faktických odlišnostiach, názorových rozdieloch, sporoch a často nezmieriteľných postojoch skupín či jednotlivcov v židovskej bratislavskej komunite k prvkom skúmanej problematiky, autor k materiálu zastáva nezaujaté a nehodnotiace postoje. Realitu sleduje cez ľudí, ich názory, motivácie, výsledky ich konania či nekonania dôsledne prezentuje cez emické hľadisko. Aj preto, alebo možno práve preto, nazdávam sa, je kniha *Požehnaný spravodlivý sudca* vynikajúcim a realistickým obrazom bratislavskej židovskej komunity a súčasne aj súčasnej slovenskej spoločnosti.

Katarína Popelková

(Ústav etnológie SAV, Bratislava)

Marek Jakoubek – Luděk Jirka – Nela Králová – Michal Pavlásek – Jiří Tůma, Krajané: hledání nových perspektiv. Pavel Mervart, Praha 2015, 186 s.–

Monografie kolektivu uvedených autorů představuje soubor studií k problematice českých krajaných komunit v Bulharsku, Srbsku, Chorvatsku, Ukrajině a v USA. Autoři se však nesoustřeďují na tradiční přístupy studia krajaných enkláv, otázky integrace či procesy asimilace krajaných společenství, ale snaží se přiblížit nové rozměry výzkumu krajané problematiky, především z hlediska transnacionálních vztahů a narativních konstrukcí identit, které vyplývají ze studia domácí i zahraniční literatury. Rozsahem nevelká publikace tak nabízí čtenáři vhled do krajaného světa z perspektivy současné teoretické reflexe krajané tematiky.

Jednotlivé kapitoly publikace jsou uvedeny rozsáhlejším úvodem Ludka Jirky, který se pokouší o novou typologizaci vystěhovalectví s ohledem na formování krajaných komunit v kontextu historického vývoje od první poloviny 19. století. V této souvislosti se zamýšlí i nad samotným významem pojmu „krajan“. Zdůrazňuje, že současné bádání v tomto případě nutně vyžaduje mít na zřeteli aspekty transnacionalizace krajanů, procesy jejich sounáležitosti s mateřskou zemí a vliv integrace do struktur majoritní společnosti. Tento přístup sice staví do opozice tradiční metodologie studia krajané problematiky, ale autor přitom nezmiňuje, že ani dosavadní zkoumání

neopomíjelo rovinu formování vztahů uvnitř krajanských komunit, vztahu k většinové společnosti i původnímu domovu. Svědčí o tom starší i novější literatura. Především přísluší připomenout, že již ve 30. letech 20. století rozpracoval Jan Auerhan koncepci studia krajanské problematiky, která akcentovala potřebu mapování kontaktů s náboženskými, kulturními, hospodářskými, sociálními a společenskými organizacemi krajanů a důležitost výměny informací a živý styk mezi krajany a domovem. A pokud jde o současné zdroje, je frapantní, že L. Jírka (ale i další autoři) nereflektují řadu publikovaných výstupů ze současných pražských krajanských konferencí zaměřených na vztahy zahraničních Čechů k domovu, jejichž garantem je Stálá komise senátu pro české krajany žijící v zahraničí. Diskutabilní je dále i nástin vymezení kategorizace pojmů: náboženská migrace, vystěhovalectví či emigrace, které L. Jírka uvádí v rámci svého badatelského konceptu. K tomu sice poznamenává, že „rozdělení je limitující a nemůže plně vystihnout celou dynamiku sociálních procesů“, ale neodkazuje na dosavadní literaturu, která přece významným způsobem věcně postihuje významové spektrum fenoménu krajanství. Nabízí se k tomu i východisko, které autor uplatnil v etapizaci badatelského zájmu o krajany od poloviny 19. století. Po tomto úvodním vstupu tvoří vlastní text publikace pět volně uspořádaných kapitol.

První stať, „Po stopách transformací vojvodovských kolektivních identit“ (Marek Jakoubek), shrnuje dosavadní poznatky studia české krajanské skupiny v bulharském Vojvodovu. Autor zde prezentuje výsledky konstruktivistického přístupu k výzkumu, který se mu stal zdrojem řady samostatných příspěvků o Vojvodovu. Na tomto místě ukazuje na proces nacionalizace české komunity, o jejichž příslušnících říká, že ještě před

druhou světovou válkou se nevymezovali na základě etnického či národnostního původu, ale specifickou religiozitou, vyplývající z protestantských obrodných hnutí. Na pojednání o bulharském Vojvodovu navazuje studie „Konec velkých vyprávění v nedohlednu: (meta)narativ migrace z Moravy do dnešního Srbska“ (Michal Pavlásek). Z příspěvku vyplývá, jak analýza narativní konstrukce identit krajanů v srbské lokalitě Veliké Srediště v oblasti jižního Banátu otevírá nové obzory poznání událostí v procesu vystěhovalectví a usídlení migrantů. Podobně jako M. Jakoubek v případě bulharského Vojvodova, také M. Pavlásek se opírá o systematické terénní výzkumy jihomoravských evangelíků v Banátu. Na základě písemných pramenů a orálních zdrojů konstruuje obraz minulosti propojený se současností jako jedinečný příběh ze sociálního světa krajanů. V posloupnosti uspořádání kapitol je dále zařazen text o českých krajanech v USA – „Transnacionální síť texaských Čechů z okresu Fayette“ (Nela Králová). Studie, byť oproti předchozím vychází z odlišného kulturního okruhu, výborně zapadá do rámce konceptu transnacionálních vztahů. Prostřednictvím příběhů vybraných aktérů ukazuje na fungování transnacionální sítě texaských Čechů, revitalizaci etnického vědomí a nalézání místa jejich původu (jedná se především o oblast Zlínského a Moravskoslezského kraje) a vytváření sociálních vztahů s českými občany. Studie se opírá o kvalitativní výzkum jak na území okresu Fayette, tak v České republice a její přínos lze ocenit i v aplikované sféře (v oblasti kulturních aktivit, rozvoje ekonomických vazeb apod.). Následuje studie „Potomci krajanů a jejich (re)emigrační tendence na západní Ukrajině“, kterou Luděk Jírka zpracoval na základě terénního výzkumu v oblasti západní Ukrajiny v místech bývalého osídlení volyňských Čechů (krajanských spolků

Sdružení matice Volyňské v Lucku, České besedy v Rivně a Sdružení Stromovka v Dubně). Autor se vyhýbá přístupu k výzkumu krajanů z hlediska nacionalizačního schématu. Soustřeďuje se předně na analýzu chápání pojmu krajanství, aby z něho pak dovozoval, jak jeho projevy působí především na vědomí mladé generace krajanů, zvláště pak fungování transnacionálních vazeb v kontextu ukrajinské (re)emigrace do České republiky. Nakonec – s ohledem na pertraktovanou problematiku krajanů – podle názvu závěrečné kapitoly „Češi pohledem cizince“ (Jiří Tůma) bychom očekávali, že otázky transnacionální migrace a fungování transnacionální sítě v postavení krajanů autor pojme v širším kontextu. Studie se však omezuje na obecněji zaměřený výklad o postavení české menšiny v Chorvatsku s tím, že se materiálově opírá o poznatky opakovaného terénního výzkumu v Horním Daruvaru. Jde sice o cenný příspěvek, vypovídající zejména

o současném postavení české menšiny v Chorvatsku, uplatňování menšinových práv a vývoji chorvatské menšinové politiky, problémech chápání individuálních a kolektivních menšinových práv, ale zůstává mnoho dlužen záměru publikace o hledání nových perspektiv badatelských přístupů při studiu krajanové problematiky.

Prezentovanou publikaci s poutavým názvem „Krajané: hledání nových perspektiv“ lze považovat za první krok vstupu na pole odlišné od tradiční metodologie bádání o fenoménu krajanství. Vymezují-li se autoři vůči dosavadním badatelským postupům, ukazuje se, že bez reflexe tradičního metodologického aparátu se nabízí pouze zúžený prostor pro uplatňování teorie transnacionalismu. O náročnosti předložených „perspektiv“ svědčí i skutečnost, že soubor studií neobsahuje závěrečné pojednání.

Andrej Sulitka (EÚ AV ČR, v. v. i.)

Adam Bedřich – Tomáš Retka (eds.), Rytíř z Komárova: k 70. narozeninám Petra Skalníka. AntropoWeb, Praha 2015, 210 s.–

„Festschrift“ sestavený Adamem Bedřichem a Tomášem Retkou jistě stojí za pozornost, neboť u příležitosti narozenin Petra Skalníka se touto formou k závažným i aktuálním tématům vyjádřila plejáda významných evropských antropoložek, antropologů a dalších společenských vědkyň a vědců. Některé texty jsou uvedeny v češtině a jiné v angličtině, z toho usuzuji, že kniha je pravděpodobně určena především českému čtenáři, který zpravidla vládne oběma jazyky. Čtenář hovořící jen česky si přečte úvod, kde se vysvětluje, pro koho je publikace zamýšlena a proč byla

sestavena. Týž čtenář si také může přečíst texty českých autorů, kteří do publikace přispěli přibližně jednou třetinou (na pomezí tu stojí David Scheffel, který napsal anglicky). Ale i čtenář hovořící pouze anglicky si v knize jistě najde velmi zajímavé tituly.

Není zcela zřetelné, podle jakého klíče bylo vytvořeno pořadí textů. Cítíme zde tendenci rozsáhlejší a obecnější texty umísťovat do přední části publikace, nicméně při nalistování obsahu jistě mezi prvními zaujme i Alan Barnard, jenž je jedním z autorů uzavírajících publikaci, a sice textem „Why are